

Svanen 7 i Lindesberg

Fornlämning Linde 484:1, fastigheten Svanen 7, Lindesbergs kommun,
Västmanland

Helmut Bergold

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2017:19

ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING
I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Svanen 7 i Lindesberg

Fornlämning Linde 484:1, fastigheten Svanen 7, Lindesbergs kommun,
Västmanland

Helmut Bergold

Lst dnr 431-5128-2016

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2017 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2017:19

Författare Helmut Bergold

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Svan (<http://images.clipartpanda.com/swimming-butterfly-silhouette-xcgaRqecA.jpeg>).

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_160001

Innehållsförteckning

Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö	5
Syfte och frågeställningar.....	10
Metod och genomförande.....	10
Resultat och tolkning	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	10
Tekniska och administrativa uppgifter.....	11

*Figur 1. Karta över Örebro län med
Lindesberg i den norra länsdelen
markerad med en svart ring.*

Figur 2. Utsnitt ur fastighetskartan med läget för undersökningsplatsen markerat. Skala 1:8 000.

Sammanfattning

Ny dränering runt byggnaden för Bergslagens sparbank inom fastigheten Svanen 9 i Lindesberg föranledde Länsstyrelsen i Örebro län att uppdra åt Arkeologgruppen i Örebro AB att genomföra en arkeologisk undersökning i samband med arbetsföretaget. Området ligger inom fornlämning Linde 484:1. De planerade schakten skulle grävas invid befintlig huskropp, med en ungefärlig bredd av 1–2 meter och ett ungefärligt djup av 1–2 meter. Resultaten bestod av två sporadiskt förekommande partier med omrörda mörka lager som innehöll enstaka ben och fynd. Dessa fanns i den södra delen och lagren var kraftigt omrörda. De innehöll djurben av gris och får/get samt enstaka inte daterbara keramikskärvor i rödgods.

Inledning

Mot bakgrund av arbeten med ny dränering runt byggnaden för Bergslagens sparbank inom fastigheten Svanen 9 i Lindesberg har Arkeologgruppen i Örebro AB genomfört en arkeologisk undersökning i samband med arbetsföretaget. Området ligger inom fornlämning Linde 484:1 och en förutsättning för anläggningsarbetet var att det skulle göras en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning.

Arbetet utfördes av Egeryds Fastighetsförvaltning och NCC. De planerade schakten grävdes invid befintlig huskropp, med en ungefärlig bredd av 1–2 meter och ett ungefärligt djup av 1–2 meter. Byggnaden är uppförd under 1920-talet med djup källare och därför antogs det innan arbetena att stora delar av eventuella lämningar kunde ha skadats vid byggnationen. Den sammanlagda längden var cirka 100 meter.

Den arkeologiska undersökningen i form av schaktningsövervakning gjordes av Arkeologgruppen AB på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län och bekostas av Bergslagens sparbank. Beslut i ärendet togs den 22 september 2016 och fältarbetet utfördes påföljande dagar.

Bakgrund och kulturmiljö

Fastigheten ligger inom fornlämning Linde 484:1 som utgörs av stads- och bebyggelselämningar från 1600-talet och framåt. Fastigheten och kvarteret ligger centralt, inte långt sydöst om kyrkan.

Staden erhöll stadsprivilegier år 1643 och var vid den tiden en av Sveriges mindre städer. Den karolinska tiden var en svår period för Lindesberg som utsattes för olyckor och angrepp från grannstaden Arboga. År 1644 bröt en brand ut i staden som drabbade så gott som hela bebyggelsen. Enligt en instruktion gav landshövdingen Carl Bonde ett uppdrag till Thomas Christiersson Hedræus att "afsticka" platsen utan hänsyn till den befintliga tomtindelningen". Staden fick

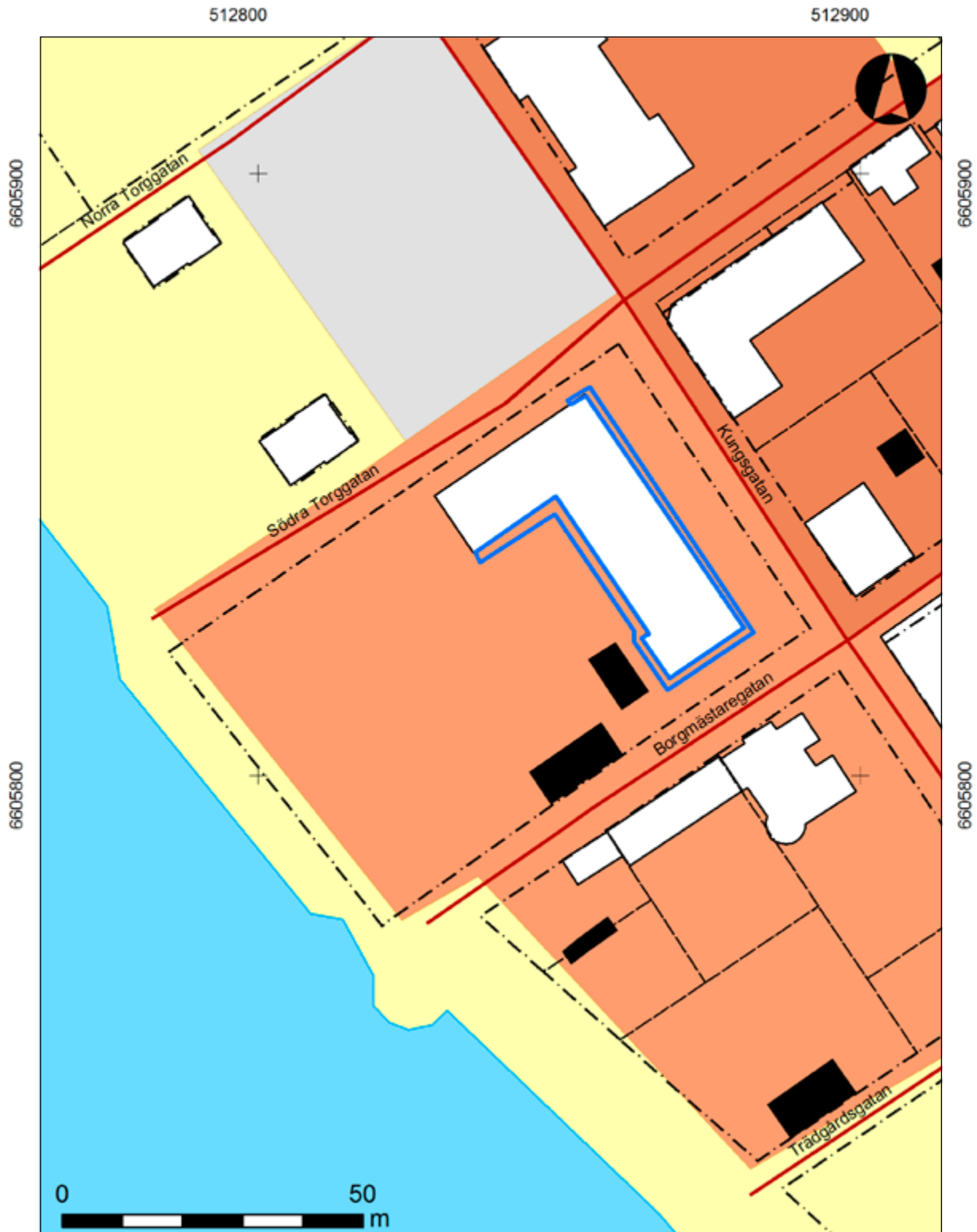
återuppbyggas och genomgick då en markant förändring i och med regleringen av gator och tomter. Återuppbyggnaden krävde stora ansträngningar och invånarna klagade över den fattigdom som branden hade orsakat ända in i början av 1680-talet. År 1688 utsattes staden för ytterligare en brand, vilken drabbade 23 gårdar med tillhörande byggnader. Ytterligare en förödande brand drabbade Lindesberg år 1869 då staden i stort sett utplånades.

Den närliggande staden Arboga förlorade mycket av sin handel med järn då Lindesberg fick sina stadsprivilegier, vilket resulterade i en serie angrepp mot Lindesberg. Bland annat år 1660 lyckades Arboga utverka ett kungligt fribrev som gav borgarna i Arboga fördelar inom järnhandeln som kunde konkurrera med Lindesbergsborna i fråga om järnuppköp i Bergslagen. Angreppen mot Lindesberg pågick ända in i 1730-talet, då Arboga förlorade rätten till handelsdistriktet i Bergslagen.

På platsen för Lindesberg låg tidigare en kyrkby och handelsplats – Lindesås – känd sedan 1300-talet. Bebyggelsen låg längs åsryggen på Stora Lindesjöns östra sida och sträckte sig från sundet till Lilla Lindesjön upp till marknadsplatsen som låg vid kyrkan i norr. Den äldsta kända skattelängden från år 1538 nämner 32 gårdar (Ahlberg 2005:490f).

Stadsprivilegierna för Lindesberg utfärdades den 20 december år 1643, Nora fick också sina rättigheter samma dag. Den äldsta bevarade kartan har titeln "Geometrisch Afrijtningh Uppå Lindesåhs Stadh Såsom han nu Regulerat ähr Anno 1644". Det betyder att anläggningsplanen för stadens äldre bebyggelse har reglerats, att den har tillkommit i samband med återuppbyggnaden efter branden år 1644. Den långsträckta, rätvinkliga rutnätsplanen med lika breda gator har en rektangulär avgränsning in mot land, men följer annars den naturliga sjöstranden. Planen utgår från en central, nordsydlig huvudgata, som troligen är en rätning av den tidigare huvudgatan. På bägge sidor finns långsmala, rektangulära kvarter med kortsidan vänd mot huvudgatan. Torget är kvadratisk och består av en utsparad del av ett kvarter. På norra sidan finns kyrkan och prästgården och i öster rådhuset. Ytterligare några boställen och offentliga byggnader är utmärkta i kvarteret mitt för kyrkan.

Kvarteren är indelade i dubbla tomtrader och i norra delen av huvudgatan finns ett antal tomter på andra ledden. Kvarteren och tomtarna sträcker sig fram till strandkanten och storlekarna varierar något med bredare tomter i de centrala kvarteren vid torget och kyrkan. En gata finns utmed stadens två sidor mot land och på utsidan av dessa finns en vall eller ett bälte av uppkastad jord. Utanför denna finns en grävd kanal med samma bredd som gatorna, som följs av ytterligare en gata och därefter finns fler jämnstora kvartersformer och tomter, "Tiänlige till kålgårdar" (Ahlberg 2005:490f).

Figur 4. Schaktplan. Skala 1:1 000.

Figur 5. Schaktets läge inlagt på en karta från år 1776.

Syfte och frågeställningar

Syftet med undersökningen var att med ett vetenskapligt arbetssätt undersöka, dokumentera och tolka de arkeologiska lämningar som framkom vid schaktningsövervakningen.

Metod och genomförande

Arbetet bestod i att närvara då schaktning skulle ske för den nya dräneringen. Ledningen skulle läggas på ett djup av omkring 1–2 meter. Schaktningen skedde med grävmaskin som skiktvis grävde ner till den erforderade nivån med en arkeolog närvarande som dokumenterade påträffade fynd och strukturer. Schaktet mättes in, fotograferades digitalt och skriftliga beskrivningar upprättades. Fynd och benmaterial kontrollerades översiktligt på plats. Digital data lagrades i Intrasis 3 och redigerades i ArcGIS 10.1.

Resultat och tolkning

Resultaten bestod av två sporadiskt förekommande partier med omrörda mörka lager som innehöll enstaka ben och fynd. Dessa fanns i schaktets södra del och var kraftigt omrörda. De innehöll djurben av gris och får/get samt enstaka inte daterbara keramikskärvor i rödgods. Dessa var eroderade och spjälkade så dekor gick inte att fastställa. Schaktet i sin helhet visade en omrörd stratigrafi med inga som helst intakta lager. Husgrunden var mycket djup och tidigare markingrepp som dränering och liknande har kraftigt påverkat lagerbilden intill byggnadskroppen. Inget av antikvariskt intresse kunde noteras i schaktet.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med schaktningsövervakningen var att dokumentera den del av fornlämningen som berördes av arbetsföretaget. Alltså skulle fornlämningens utbredning inom schaktet fastställas, kulturlagers och anläggningars karaktär bedömas och platsen skulle dateras. Då inget av antikvariskt intresse kunde konstateras vid schaktningsövervakningen blev det aldrig aktuellt att besvara frågeställningarna.

Tekniska och administrativa uppgifter

Landskap	Västmanland
Län	Örebro
Kommun	Lindesberg
Socken	Lindesberg
Fastighet	Svanen 7
Fornlämningsnummer	Linde 484:1

Projektledning	Ebba Knabe
Personal	Hemult Bergold, Ebba Knabe
Projekttyp	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Undersökningstid	september 2016
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Länsstyrelsens beslutsdatum

2016-09-22

Länsstyrelsens diarienummer

431-5128-2016

Arkeologgruppens projektnummer

Ag2016_87

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd omhändertogs.

